

GUIDE

om tolktjänst för
talhandikappade

Innehåll

Tolktjänst är en lagstadgad rättighet	3
Talhandikapp	4
Alternativ och kompletterande kommunikation	4
Vad som avses med tolktjänst för talhandikappade personer	5
Ansökan om tolktjänst	6
Användning av tolktjänst	7
Introduktion	8
Den talhandikappade personens tolk	8
Tolktjänst ger livskvalitet	9
Tolken ger mig talfrihet!	10

Alla människor har rätt till kommunikation.

Tolktjänst är en lagstadgad rättighet

Varje människa har rätt till kommunikation, att vara i växelverkan med andra människor samt till delaktighet i samhället.

Med hjälp av tolktjänst kan talhandikappade personers hinder för kommunikation minskas och deras delaktighet ökas. Syftet med tjänsten är att främja talhandikappade personers besluts- och funktionsmöjligheter.

Tolktjänsten grundar sig på lagen om tolkningstjänst för handikappade personer. Lagen trädde i kraft år 2010, då ansvaret för ordnandet av tolktjänst övergick från kommunerna till FPA.

En talhandikappad person som p.g.a. sin funktionsnedsättning behöver tolk-

ning för att klara av kommunikation i vardagen har rätt till tolktjänst. Personen bör också kunna uttrycka sin egen vilja med hjälp av tolkning och han/hon bör ha en fungerande kommunikationsmetod.

Tolktjänst kan användas i arbetet, vid studier, vid olika ärenden, vid samhällsligt engagemang, till hobbyverksamhet och vid rekreation. Tolktjänst kan användas t.ex. vid butiks- bank-, ämbetsverks- och läkarbesök, vid deltagande i möten och liknande gruppträffar, vid träffar med vänner och släkt samt för att skriva texter och fylla i ansökningsblanketter.

En talhandikappad person har rätt till

tolktjänst minst 180 timmar/år. Det är möjligt att få mera service om det med tanke på personens individuella behov finns orsaker till det. Tolktjänst som hör till studier kan erhållas i den mån som den talhandikappade behöver för att klara sina studier. Innehållet i varje enskild brukares tolktjänst är individuellt.

Tolktjänsten är avgiftsfri för användaren.

Med hjälp av tolktjänst kan man minimera hindren för kommunikation och öka möjligheterna till delaktighet och ett jämställt liv.

Talhandikapp

Ett talhandikapp är vanligen förknippat med någon neurologisk eller annan sjukdom eller skada, som kan vara medfödd eller som uppkommit i vuxen ålder. Talet eller talförståelsen kan vara bristfällig eller saknas helt. Det kan vara ett bestående problem eller bara tillfälligt. Det kan exempelvis vara svårt att förstå en CP-skadad persons tal, ett barn med talstörningar kan inte uttrycka sina tankar med hjälp av tal och en person med utvecklingsstörning kan behöva metoder som stöder och ersätter tal för att klara av vardagliga diskussioner. En blodcirkulationsstörning i hjärnan kan också förorsaka att talförmågan försvinner eller att talförståelsen försvåras.

Eftersom det finns många olika orsaker till talhandikapp, är dess inverkan på varje enskild persons och hans/hennes samtalspartners liv olika. De behöver likväl inte finna sig i att kommunikation med hjälp av tal inte fungerar. Kommunikationen kan förbättras med hjälp av rehabilitering, och i kommunikationssituationer är användning av andra metoder än tal möjligt.

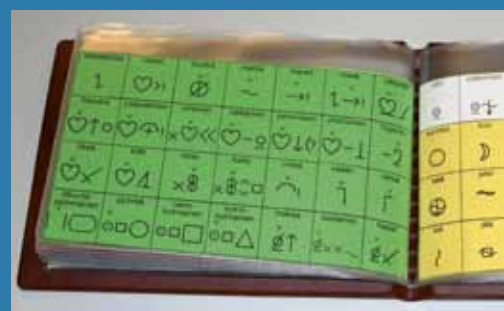
Alternativ och kompletterande kommunikation

Om det är svårt att tala eller att förstå tal, kan kommunikationsmetoder som kompletterar, stöder eller ersätter tal användas. De vanligaste metoderna är, förutom skrift, t.ex. gester, tecken och olika bilder. Dessa metoder kan också kombineras med hjälpmedel, såsom kommunikationstavlor och pärmar, talapparater och databaserade kommunikations- och skrivprogram.

Vid kommunikationsrehabilitering bör man beakta både den talhandikappade själv och hans/hennes omgivning.

Det räcker inte att bara den talhandikappade personen omfattar den stödande eller ersättande kommunikationsmetoden, även hans/hennes samtalspartners bör kunna använda dessa metoder.

En talhandikappad persons diskussionssällskap borde inte begränsas till endast bekanta människor. Han/hon borde kunna delta, vara i växelverkan och kommunicera även utanför hemmet och den övriga bekanta omgivningen.

A	B	C	D	E	F	G	H
I	J	K	L	M	N	O	P
Q	R	S	T	U	V	X	Y
Z	Å	Ä	Ö	.	?	!	
1	2	3	4	5	6	7	8
9	0	2x		→	↩	

Vad som avses med tolktjänst för talhandikappade personer

Innehållet i varje enskild brukares tolktjänst är individuellt.

Med tolkning avses t.ex. att förtydliga otydligt tal, att tolka skrivna meddelanden till tal, att omvandla tal till skrift samt att översätta från ett språk till ett annat, såsom ett meddelande på bliss-språk till talat språk. Med tolkning avses också att olika meddelanden som den talhandikappade producerar tolkas och förtydligas för en samtalspartner per telefon, samt att innehållet i olika texter och blanketter förtydligas för den talhandikappade och åtgärdas med honom/henne.

En talhandikappad person kan producera meddelanden genom att exempelvis göra minner och gestikulera, genom att ge ifrån sig enstaka ljud och ord. Brukaren kan också kommunicera genom att visa på en alfabettavla eller på listor med ord eller meningar, genom att använda handalfabet, göra tecken eller visa på föremål och bilder. Tolken tolkar de producerade meddelandena till talat språk. Vid behov förtydligar tolken för brukaren hans/hennes samtalspartners tal genom att exempelvis använda lättläst språk eller genom annan kommunikationsmetod som brukaren förstår.

Tolken stöder brukaren att uttrycka sig och att förstå andra personer genom att se till att hjälpmedel för kommunikation är tillgängliga,

funktionsdugliga, begripliga och användbara av brukaren. Tolken stöder vid behov brukarens kommunikation även genom att uppmuntra honom/henne att kommunicera och förstärka sitt kommunikationsinitiativ och användning av olika kommunikationsmetoder.

Tolktjänst kan ordnas som distanstolkning om det är möjligt och motiverat med beaktande av brukarens individuella behov. Vid distanstolkning står FPA för behövlig utrustning och apparatur samt ersätter de kostnader som distanstolkningen medför. Med distanstolkning avses en tolksituation där minst en part befinner sig på en annan plats än de övriga personerna och kommunicerar med dem med hjälp av en bild- och ljudförbindelse.

Studietolktjänster beviljas för studier efter grundläggande utbildning om dessa studier leder till en examen eller ett yrke, främjar sysselsättningen eller ger möjlighet till yrkesinriktade studier eller till fortsatt arbete eller avancemang i arbetet. Ansökan om studietolktjänst görs skilt och beviljas i den mån den studerande behöver för att klara av sina studier.

Tolktjänst kan även användas på utlandsresor om resan anknyter till den talhandikappades normala liv, studier eller arbete.

FPA ansvarar för att det ordnas tolktjänster för personer med talhandikapp.

Ansökan om tolktjänst

Ansökan görs antingen av den talhandikappade personen själv eller av hans/hennes företrädare.

En skriftlig ansökan om rätt till tolktjänst lämnas till FPA. Vanligen ansöker man om rätt till tolktjänst endast en gång, men en skild ansökan måste alltid göras när det gäller tilläggstimmar, studietolktjänster eller tolktjänster på utlandsresa.

Till ansökan bifogas FPA:s kundprofilblankett. I kundprofilen beskrivs bland an-

nat vilka kommunikationsmetoder den sökande använder och hurdan tolktjänst han/hon är i behov av.

Till ansökan bör också bifogas ett utlåtande av en sakkunnig inom social- och hälsovården eller av någon annan sakkunnig som kan redogöra för den sökandes behov av tolktjänst och talhandikapp samt andra eventuella utredningar som är nödvändiga med tanke på beslutet.

Ansöknings- och kundprofilblanketter

finns på alla FPA:s byråer och serviceställen och de kan också skrivas ut via FPA:s hemsidor. Ansökan kan sändas per post eller inlämnas till något av FPA:s serviceställen.

Ansökningar om tolktjänst behandlas och besluts vid FPA:s Center för tolknings-service för handikappade.

Beslut om tolktjänst sänds till den sökande per post. Beslut om tilläggstimmar, studietolktjänster eller tolktjänster på utlandsresa sänds också per post.

Användning av tolktjänst

När en person behöver en tolk, beställer han/hon tjänsten via förmedlingscentralen. Tolkens tjänster kan t.ex. beställas per sms, e-post eller med utrustningen för distanstolkning. Förmedlingscentralen söker och förmedlar en ledig tolk som motsvarar brukarens beställning.

Då det ofta till tolktjänst för talhandikappade personer hör olika särskilda behov, olika kommunikationsmetoder och

kombinationer av kommunikationsmetoder, kan en så kallad tolkgrupp på t.ex. 2-4 för brukaren bekanta tolkar samlas. Brukaren får alltid en sådan tolk som känner till hans/hennes kommunikationsmetoder. Brukaren kan dock inte alltid önska sig samma bestämda tolk.

Tolken och brukaren går tillsammans igenom innehållet i tolktjänsten, vilka tolkens uppgifter är, hur tolken beställs och

andra praktiska saker innan tolknings-tjänsten börjar.

En ny tolk bör bekanta sig med brukaren och hans/hennes kommunikationsmetoder och hjälpmedel före den första tolksituationen. Tolken kan handledas av brukaren själv eller brukaren tillsammans med en person som känner till hans/hennes kommunikationsmetoder.

Introduktion

För nya tolktjänstkunder ingår introduktion och handledning i att använda tolktjänst. Introduktion kan också vid behov erbjudas personer som redan anlitar tolktjänst. Introduktion kan t.ex ansökas om när förändringar i kommunikationsmetoden föreligger.

I introduktionen är det bra om också en anhörig, kontaktperson, assistent eller t.ex. talterapeut kan delta. Man kan också välja att avstå från introduktionen. Introduktionen minskar antalet beviljade tolkningstimmar.

Förmedlingscentralen tar kontakt med personen som ansökt om introduktion samt med två lämpliga tolkar och kommer överens om när och var introduktionen sker. Förmedlingscentralen skickar en skriftlig bekräftelse om den överenskomna tidpunkten.

Vid introduktionen går man igenom ett introduktionsmaterial om användning av tolktjänst, kontrollerar uppgifterna i kundprofilen och gör en beställning för ett tolkningsuppdrag.

Om man under introduktionstillfället in-

te hinner gå igenom alla aktuella frågor, eller det finns behov för ytterligare handledning, går det att ordna ett nytt tillfälle. Introduktionsmaterialet får man behålla. Förmedlingscentralen följer med hur introduktionen lyckats i sex månader.

Den talhandikappade personens tolk

Specialyrkesexamen för tolk för talhandikappade kan avläggas vid Yrkesakademin (YA!). I utbildningen går man igenom de etiska principerna och den lagstiftning som reglerar tolktjänster. En tolk för talhandikappade behärskar grunderna i tolktjänst och dess olika metoder.

Tolken för talhandikappade har i uppgift att fungera så att brukaren blir förstådd i alla situationer och att han/hon förstår vad som sägs åt honom/henne. Tolken ser till att brukarens rätt till initiativ och självbestämmanderätt respekteras.

Tolken är insatt i olika handikappgrupper och förstår de implikationer dessa har på kommunikationen. Han/hon kan beakta brukarens individuella kommunikations-

Den talhandikappades tolk stöder brukaren i att bli hörd i alla situationer.

behov och -möjligheter. Tolken klarar av att använda de kommunikationshjälpmedel som en rehabiliteringsexpert valt ut åt brukaren.

Tolken rehabiliterar inte en talhandikappad person utan hjälper honom/henne att kommunicera i vardagen.

Om en talhandikappad person inte har någon kommunikationsmetod bör en sådan hittas och utvecklas tillsammans med en talterapeut. Tolken för talhandikappade ersätter eller kompletterar inte heller assistenttjänster eller andra tjänster som en talhandikappad förutom tolktjänster eventuellt behöver.

Tolktjänst ger livskvalitet

Varje brukare av tolktjänst har en unik livssituation, men oftast ger användningen av tolk en bättre livskvalitet.

När man använder sig av tolk är det lättare att framföra sina ärenden och missförstånden minskar. Brukaren får positiva upplevelser av kommunikationen med an-

dra, och självförtroendet ökar. Livsutrymmet ökar när man får nya vänner genom nya aktiviteter, och kontakten till vänner och släktingar kan vara lättare att upprätthålla. Modet att fungera självständigt och ta kontakt även med främmande människor kan öka. De positiva upplevelserna

uppmuntrar till mera självständighet, och då behövs inte längre tolken i alla situationer i vardagen.

De viktigaste positiva upplevelserna brukaren får med hjälp av tolktjänst är erfarenheten av att bli hörd och möjligheten att uttrycka sin egen vilja och sina beslut.

”Som brukare av tolktjänst anser jag att det är ytterst viktigt att relationen mellan den som ger tjänsten och den som får tjänsten är god, och att det finns ett ömsesidigt förtroende mellan dem.”

Tolken ger mig talfrihet!

Jag har använt tolktjänst för talhandikappade i ungefär fem års tid. Denna tjänst blev aktuell då jag flyttade in i en boendeserviceenhet och därmed förlorade ”rätten” till personlig assistent, som jag på ett

naturligt sätt hade kunnat anlita vid behov om någon inte förstod vad jag sade.

De tolkar som jag har anlitat har alla varit väldigt olika till sin personlighet, och varje tolk har haft sitt eget sätt att arbeta. I så gott som alla fall har mina erfarenheter varit positiva. Jag har fått min röst hörd, vilket torde vara tolktjänstens pri-

mära syfte och mål.

Som användare av tolktjänst anser jag att det är ytterst viktigt att relationen mellan den som ger tjänsten och den som får tjänsten är god, och att det finns ett ömsesidigt förtroende mellan dem. Om det finns möjlighet att anlita samma tolkar under en längre tid blir tolksituationerna

mer naturliga och lyckade. Självtänkt jag anser jag att det är mycket viktigt att den tolktjänst jag får på ett naturligt och otvungent sätt passar in i varje situation.

Mina personliga erfarenheter av tolktjänsten är mycket positiva och jag kan rekommendera alla talhandikappade personer att anlita tolktjänst redan på

grund av det faktum att denna tjänst ger oss vår grundlagsenliga rätt, det vill säga vår rätt att bli hörda. Därigenom kan vi för egen del påverka sådant i samhället som berör oss, och icke minst sköta våra personliga ärenden.

Personligen anlitar jag en tolk då jag exempelvis utträttar ärenden i butiken, i banken eller i försäkringsbolag. Det som har varit mest givande är då jag har fått föreläsa om sådant som hör ihop med min utbildning eller de gånger jag har fått berätta och dela med mig av min livserfarenhet. I och med mitt intresse att skriva dikter har jag fått önskemål om att framföra mina alster. Också detta blir möjligt via en tolk.

Att använda tolktjänst innebär framför allt en förbättrad livskvalitet, tack vare tjänster av en tolk kan du uppleva "Hej, jag gjorde det!" eller "Jag är också viktig!". På basis av mina egna erfarenheter vill jag uppmana alla som har tal- och svårigheter och svårigheter att bli förstådda att använda tolktjänst för talhandikappade. Det är vår rätt!

Jere Äppelqvist

MERA INFORMATION OM TOLKTJÄNST

FPA:s tolktjänstsidor

www.kela.fi/web/sv/tolkningstjanster

Papunets tolktjänstsidor

www.papunet.net/information/tolktjanst/

**Tietotekniikka- ja
kommunikaatiokeskus Tikoteekki**
(Center för datateknik och kommunikation)
tikoteekki@kvl.fi
www.tikoteekki.fi

Verkkopalveluyksikkö Papunet
(Papunet-enheten för webbtjänster)
papunet.@kvl.fi
www.papunet.net

Kehitysvammaliitto ry
(Förbundet Utvecklingsstörning rf)
Viljatie 4 A, 00700 Helsinki
puh. (09) 348 090
www.kehitysvammaliitto.fi

Guiden kan skrivas ut på adressen:
www.papunet.net/information/material/broschyrrer/

Förbundet De Utvecklingsstördas Väl rf
www.fduv.fi

Folkhälsan
www.folkhalsan.fi

Aivoliitto ry
www.aivoliitto.fi

Autismi- ja Aspergerliitto ry (Autism- och Aspergerförbundet rf)
www.autismiliitto.fi/liitto/pa_svenska/

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry (De Utvecklingsstördas Stödförbund rf)
www.kvtl.fi/etusivu/pa-svenska/

Kehitysvammaliitto ry (Förbundet Utvecklingsstörning rf)
www.kehitysvammaliitto.fi/pa-svenska/

Suomen CP-liitto ry (Finlands CP-förbund rf)
www.cp-liitto.fi/pa_svenska/

BILDER Pekka Elomaa

